

A bölcs egyik szemével az Isten elgondolására, tervére, másik szemével a saját életalakítására figyel. Mivel ő Isten-képmás, ezért folyton-folyvást olyan akar lenni, mint az Isten. Miközben gondolkodását, beszédét és cselekedeteit Istenhez igazítja, kétségtelen, hogy egy sereg dolgot birtokolnia kell, mint eszközöket célja megvalósításához. Csakhogy az ő alapállását nem a megszerzendő dolgok határozzák meg, hanem az az elemi erejű vágy, hogy olyan legyen, amilyenek az Isten akarja.

Boldogsága belülről árad, és alig függ a kívül lévő dolgoktól. Attól lesz boldog, hogy egy felismert értéket, egy nagyszerű lehetőséget valósít meg életében. Egyre többé és jobbra alakítja magát. Egyre inkább hasznára tud lenni embertársainak. Éppen ezzel jár kedvében Istennek is, magának is, embertársainak is.

Valami mégis összekapcsolja ezt a két fajta boldogságvágyat: a balgáét és a bölcsét. Ugyanis mind a kettő birtokolni akar. Csakhogy a balga anyagi létezők birtoklásától reméli boldogságát, a bölcs szellemi létezők birtokba szerzésétől. A bölcs szellemi értékeket akar megvalósítani életében. Értéket megvalósítani annyi, mint értéket birtokolni. Mivel a legnagyobb érték maga az Isten, ezért a bölcs nem kevesebbet akar boldogsága érdekében, mint birtokolni az Istent. Ám ő azt is tudja, hogy Isten nem tárgy, hanem alany. Egy másik alannal pedig akkor lehetek a legszorosabb kapcsolatban, ha átveszem az ő életét, ha magamévá teszem az életstílusát.

Így már világosan szétválik a balga és a bölcs boldogság-keresése. Mivel a balga magán kívüli anyagi dolgok birtoklásától várja boldogságát, azok pedig időlegesen, elpusztulók, így még legjobb esetben sem tudja az általa nyújtott boldogságot áticipelni a halál kapuján. Ugyanakkor a bölcs szellemi értékeket gyűjt. Olyan értékeket, amelyek legtokéletebb megvalósultságban az Istenben léteznek. Ezekből formálja ki személyiségét, az egyetlen és elpusztíthatatlant.

Ez az értékek szerint alakított, vagyis Istenhez igazított személyiség át tudja vinni boldogságát a halálzsilipen. Tehát az ő boldogságával már az időtlen kezdődött el benne. Az az időtlen valóság, amely csak felépülésében függött az időbeli, tehát anyagi feltételektől, de meglétében nem. Elpusztíthatatlan, miként az Isten.

A boldogság lélektanilag annak átélését jelenti, hogy életem helyes mederben folyik. Meggyőződéseim szerint alakítom. Ez érzelmvilágom pozitív visszajelzése a jó úton járásról. Ha figyelembe vesszük, hogy Isten rendszerint belülről ad indításokat, jelzéseket, lelkiismeretünkön vagy imánkon keresztül, s ha hozzá igazítjuk életünket, akkor ez a megnyugtató érzelmi kísérőjelenység is belülről árad, akkor tehát mondhatjuk, hogy a boldogság belülről áraszt el bennünket. Képletesen szólva, mint a növény hajszálerlein keresztül a nedvesség, úgy szivárog föl bennünk ez a boldogságérzés egészen az arcmimikánkig vagy a pantomimikánkig. A bölcs ember boldogsága meglátszik rajta. Észrevehető.

Miben áll az igaz-volt, a dikaioszü-né? Most így közelítjük meg: Igaz az az ember, aki az igazságra tette rá az életét. Nem akármilyen igazságra, hanem az Isten igazságára. Arra az igazságra, amely megmondja, mitől lesz boldog az ember. Ha ezt az igazságot akarja birtokolni, akkor ezt három területen kell tennie:

Isten igazságát kell birtokolnia gondolkodásában, Isten igazságát kell hordozniuk szavaival, Isten igazságát kell megvalósítania cselekedeteiben. Isten igazsága abban áll, hogy miként az Istent, úgy az embert is a szeretet teszi igazán és tartósan boldoggá. Az ember akkor „igaz ember”, akkor az Isten léttartalmához igazodó jó ember, ha gondolatvilágában részleteiben is feldolgozta és tartalmazza a szeretet alkotóelemeit és megvalósítási lehetőségeit, szavaival erről beszél, ezt hirdeti, ehhez segít hozzá másokat is, vagyis szavaival másokat is a boldogság felé vezet, aztán életével is felzárkózik gondolataihoz és szavaival, vagyis megvalósítja a másokat segítő szeretet cselekedeteit. Az igaz ember életében a lehető legteljesebb szinkronban van a gondolatvilág, annak szavakban feltárása és tettekben megmutatása. Az ilyenfajta igaz embertől távol van minden hamisság, minden álság. „Igaz” annyiból is, hogy a valóságnak megfelelő. Nem látszat, hanem valóság. Még hozzá a legteljesebb Valóságnak, az Istennek megjelenítése gondolataiban, szavaiban, cselekedeteiben. Igaz és hamisítatlan azért is, mert a Valóságot tükröző igazságtartalmához zárkózik fel érzelmvilága. A Valóságot öleli át tőle telhetően teljesen és egészen.

Milyen arányban keveredik életemben a balgák és a bölcsök boldogsága? Rátettem-e valamire igazán és teljesen az életem? Anyagiak vagy szellemiek bekebelezésével foglalkozom? Boldogságomat tárgyaktól vagy alanyoktól ötvözöm? Igaz ember vagyok? Mélyen Istenhez igazodó? Ki veszi ezt észre: Isten, emberek, önmagam? Melyik tartalmazza bennem keveretlenebbül Isten igazságát: gondolatom, beszédem, tetteim, érzelmeim? Melyik lóg ki a szinkronizálásból?

MÁTÉ-TÓTH ANDRÁS

LAIKUSOK AZ EGYHÁZBAN TEOLÓGIAI ELEMZÉS

A II. Vatikáni zsinat igen nagy szemléleti fordulatot hozott, amit az elmúlt évtizedekben további egyházi dokumentumok mélyítettek el és árnyaltak. Az egyház önértelmezésével kapcsolatban a "fordulat" szó első hallásra megbotránkoztathat. Ha azonban a hagyomány és a megújulás dinamikájának szemszögéből figyeljük, akkor az egyház misztériumában rejtőző Istent fedezhetjük fel. A II. Vatikáni zsinat fordulatát a történeti és teológiai előzmények [1] ismeretében értékelhetjük tárgyyszerűen. Az Újszövetség egyházi eredetileg a biblikus értelemben vett "világgal" álltak szemben. Az egy-

házüldözések elmúltával az egyház politikai-jogi értelemben beilleszkedett a világba. Ahhoz, hogy "másságot" fenntartsa, teológiai-spirituális értelemben foglalt el kritikus álláspontot a világgal szemben. A papság politikai jogállása és képzettsége révén a rendi társadalom elitje lett.

Az újkorban az egyház társadalmi súlyának modernkori veszteségeire válaszul a 19. században kialakult "blokk-" illetve "milió-katolicizmus" (F-X. Kaufmann ill. K. Gabriel) az egyház klérusát és laikátusát szociológiailag az ellenállás egységébe vonta, teológiailag pedig átörökítette a rendi különbségeket. Az ún. demokratikus viszonyok között lassan korszerűtlenné vált az egységes ellenállás politikai és teológiai modellje. Meglazult az ellentéteket egybefogó abroncs, megnövekedett az intézményes és szellemi hagyományokkal szembeni autonómia, megszaporodtak a civil társadalmi kezdeményezések, és visszaszorult a klérus korábban meghatározó közéleti és kulturális szerepe. Ebből az alapvetően védekező alapállásból a II. Vatikáni zsinat a keresztények (klérus és laikusok, katolikusok és protestánsok) alapvető egységének hangsúlyozásával lépett a modern társadalom elé.

Új egyházkép

A II. Vatikáni zsinat a *communio*-egyháztant érvényesítette. Az egyház közösségi felfogását éppen a laikusokról szóló szinódus utáni határozat, a *Christifideles laici* fejlesztette tovább és aktualizálta a laikusok hivatására és küldetésére vonatkozóan. "A világi Krisztus-hívők identitása és eredeti méltósága csak a közösség- és misztériumegyház misztériumán belül tárul föl; hivatásuk és küldetésük az egyházban és a világban csak e méltóságon belül határozható meg" (8. pont). A közösségi egyházfelfogás elsősorban nem gyakorlati jelentőségű, hanem dogmatikai. A zsinat a laikusokat nem a klerikusokkal szemben határozza meg. Az egész egyház "papi nép", amelyben a papság és a laikátus egyaránt a Krisztustól kapott hivatásban és küldetésben, a vele való egységben találja meg önazonosságának lényegét. [2] E biblikus és patrisztikus megalapozással alátámasztott új egyházzemléletnek a zsinatot követően a mai napig számos teológiai következménye van. A zsinati szemlélet belső logikáját követve felértékelődött a kereszttség szentsége, a bibliai kinyilatkoztatás dogmatikai jelentősége, a kollegialitás értéke stb. Az új teológiai szemlélet pedig általánosan érezhető jogi-gyakorlati intézkedésekben nyilvánult meg: népnyelvű és oltárközpontú liturgia, laikus szervezetek és jogok deklarálása, laikusok lelkipásztori közreműködésének új útjai.

Egyház és világ

A zsinat személetének az egyházképnél is jelentősebb, ám azzal szorosan összefüggő változása az egyház és a világ viszonyának újraértékelése. A zsinat előtt a világ (értsd a kultúra és a társadalom) a "szent" szféráján kívül esett. A zsinat ezzel szemben az "idők jelei" teológiai-

technikai szakkifejezés segítségével a világot olyan térnek mondja, ahol Isten közli magát az emberiséggel és az egyházzal. A laikusokra vonatkoztatva ez azzal a következménnyel jár, hogy a civil élet, a világban végzett tevékenység maga lett számukra a megszentelődés helye. Az életszentség útja nem a kléruson, hanem a világon át vezet.

Laikusok a zsinat tanításában

A II. Vatikáni zsinat a laikusok apostolkodásáról külön dekrétumot adott ki (*Apostolicam actuositatem*, 1965. november 18.), amely erre a területre vonatkozóan részletezi a *Lumen gentium* dogmatikai konstitúcióban foglaltakat. A zsinat ebben a dokumentumban (ahol a többihez hasonlóan a "laikus" helyett a "világi hívek" kifejezést használja) mutatta be a laikusok apostolkodásának lényegét és sajátosságait. Alapelveket és utasításokat fogalmazott meg, amelyeknek meg kell határozniuk az új egyházi törvénykezést is. "Az egyházban a szolgálatok különbözők, de a küldetés egy" - szögezi le a dokumentum, s adja meg ezzel a laikusok lelkipásztori munkájának teológiai alapját, amely a klerikusokéval azonos (AA 2 és 25). Apostoli létjogosultságukat a Krisztussal való egység adja meg, Aki őket közvetlenül küldi. A kereszttség az Ő testébe oltja őket, a bérmlásban a Szentlélek megerősíti őket, és az Eucharisziában maga az Úr közli velük a szeretetet, amely minden apostolság alapja. A dokumentum itt Péter első levelére hivatkozva egyenesen "szentelődésről" beszél (1Pét 2,4-10). Ezt az alapállást újra megerősíti a laikus lelkiismeréről szóló szakaszban, ahol így ír: "a világiak apostolkodásának termékenysége attól függ, hogy mennyire eleven a kapcsolatuk Krisztussal" (AA 4). Minthogy itt a szöveg a János evangéliumból éppen a Krisztus és a tanítványok egymásban-levésének versét idézi, kétség sem férhet hozzá, hogy nem lehet a laikusok speciális helyzetéről szó (15,5). Bár a laikusok a világban dolgoznak, a Krisztusban való egységből fakadó küldetésük egyszerre és egyaránt vonatkozik a világra és az egyházra is. Küldetésüket egyszerre teljesítik az egyházban és a világban, a lelki és a mulandó dolgok rendjében (AA 5).

A laikusoknak tehát nem egyháztani lényege, hanem apostolkodási terepe tér el a papságétól. Elsősorban a mulandó dolgok között kell apostolkodniuk, azt kell megújítaniuk (AA 7 és 13). Ez a feladatbeli különbség nem játszható ki azonban a klerikusokkal való lényegbeli egységgel szemben. Az egyházban a hierarchiának megint csak feladatbeli sajátossága és egyben kötelezettsége, hogy támogassák és irányítsák az egyház apostoli munkáját, benne a laikusok szervezeteit, ügyeljenek a tanítás tisztaságára és a fegyelmi rendre. Ebben a támogatásban és irányításban a világiaknak meg kell hagyni "az önkéntes cselekvés lehetőségét" (AA 24).

Laikusok az egyházjogban

A zsinati szemléletre épülő egyházjog (CIC 1983) számos helyen rendelkezik a világi krisztushívők jogairól és

kötelességeiről. Az egész egyházi törvénykezésnek újdonsága, hogy a laikusok is egyértelműbben a jog alanyaivá válhattak, az egyházi törvénykezés - többek között az emberi jogokról szóló nyilatkozat technikáját is alkalmazva - külön szerkezeti egységet létesített számukra. A klerikus/laikus = krisztushívó képletre vonatkozóan alapállását a 208 kánon fogalmazza meg: "Krisztusban való újjászületésük folytán az összes krisztushívók között méltóságuk és cselekvésük tekintetében valódi egyenlőség uralkodik, így mindnyájan együttműködnek Krisztus testének építésére, ki-ki a maga állapotának és feladatának megfelelően." A laikusok jogállásából fakadó jogok és kötelességek katalógusa a 225-231. kánonok szerint kiterjed az egyház üdvözítő művében való részvételre, az időbeli dolgok alakítására, a házasságra és a családra, a földi dolgok autonómiájának rendezésére. Továbbá egyházi hivatalok és feladatok betöltésére és elvégzésére, a katolikus tanítás ismeretére, beleértve a teológia tanulmányok végzését és a teológia oktatását. A laikusok lehetnek akolitusok, lektorok, és végezhetnek más liturgikus szolgálatokat is. Amivel megbízzák őket, arra képesítést is kell szerezniük, és a szolgálat révén igazságos gondoskodás illeti meg őket. [3] Az egyház életében ez a teológiai és egyházz jogi folyamat jelentős változásokat hozott, amelyekről sokan más-más előjellel teljesen új alapokra helyezett egyház-képben gondolkodnak.

Laikusok a gyakorlatban

A zsinat határozatai új helyzetet teremtettek az egyházban. A laikusok az egyházi élet számos területén új dogmatikai és egyházz jogi alapokkal, a civil életben már megszokott öntudattal "egyház-polgárokká" váltak. Miközben az egyház hagyományos lelkipásztori rétege, a papság létszámhiánnyal küzdött, az új státusban sokhelyütt a bőség zavarával kellett megbirkóznia. Az új viszony a nyugati társadalmakban a fő- és mellékállású fizetett laikusok számának és lelkipásztori súlyának robbanásszerű növekedését jelentette, a kevésbé jómódú Délen pedig az (új) misszió megvalósulásának lehetőségét a katekéták és a bázisközösségi vezetők létszámrobbanásával. A kelet-európai társadalmakban az elnyomott és ellenőrzött egyház mellett a kisközösségek, lelkiségi mozgalmak, plébániai kezdeményezések mintegy "második nyilvánosságot" teremtettek, ahol sok szempontból a laikusok lettek az egyház jövőjének biztosítékai, mert a civil élet túlélési technikáit szerencsésen kamatoztatták az egyházon belül is. Nem arról van szó, hogy több laikus lett az egyházban, és nem is arról, hogy több aktív laikus lett, hanem hogy a laikusok dogmatikai és egyházz jogi helyének felértékelésével a laikusok a lelkipásztorság lényegi és nélkülözhetetlen elemévé váltak a gyakorlatban is. A nyugati lelkipásztori szolgálat rendszerét és ténykedését 80%-ban fő- illetve mellékállásban foglalkoztatott laikusokra építették fel, a papságban gazdagabb Délen a helyzet inkább csak az anyagiak tekintetében különbözik. Keleten, így Magyarországon is, a lai-

kusok kisebb mértékben a plébániai, inkább az ún. kategoriális lelkipásztorokból vehetik ki részüket. Ez a zsinat utáni egyházi helyzet újdonsága, és egyben ebből fakadnak nehézségei is. Ezek megértéséhez a laikusokról szóló írásban mégis foglalkozni kell a paphiány problémájával.

Paphiány

1976	1992	Csökkenés	
✓	Hollandia	6083 4874	19,91
✓	Magyarország	2790 2214	20,65
✓	Lengyelország	18529 24452	-31,97
✓	Európa	241379 223476	7,83

Lengyelországot és Írországot kivéve Európa minden országában csökken a papság létszáma. Magyarországon 1980 és 1989 között 20%-kal kevesebb a pap. [4] Az ilyen statisztikai kijelentéseket talán nem szükséges, sőt kifejezetten káros hadüzenetnek vagy romboló egyházkritikának tekinteni. Az elsősorban Lengyelországra, Szlovákiára vagy Erdélyre való statisztikai hivatkozások a lényegi nehézséget inkább eltakarják, mintsem felfedik. A paphiány az egyház számára elsősorban nem statisztikai, hanem önazonosságát érintő teológiai probléma. Ha nincsen elég pap, akkor az egyháznak újra kell gondolnia, hogy a papság funkciójához kötött lelkipásztorokodás, a világ megszentelése hogyan valósulhat meg. A paphiány ténye azt a kérdést is felveti, hogy az a hívás, amit Isten az egyház népén keresztül küld, miért nem jut el a címzettekhez. Általában a nem eléggé elkötelezett katolikus családok kevés gyermekére és a kötelező cölibátusra szoktak hivatkozni. Szociológiailag mindkét hivatkozás megállja a helyét. Teológiailag azonban a kérdést csak ezek után tehetjük fel igazán. Számos nagy tekintélyű teológus veti fel, hogy az Istentől jövő papi hivatást, amelyet a helyi közösség megvizsgál, az egyháznak mindenképpen támogatnia kell. Akkor is, ha a mai egyházz jogi kereteken ennek érdekében tágitani szükséges. Miközben a paphiány sokhelyütt kritikus méreteket ölt, és a "hivatások" világegyházi újraelosztása szemben áll az evangelizáció inkulturációs alapelveivel, öröndetes, hogy egyre több laikus kap Istentől olyan hivatást, amely lényegét tekintve papi jellegű. Óvakodni kell tehát attól, nehogy a hiányzó hivatásokra várva elutasítsuk a meglévő hivatásokat!

Lelkipásztori vészhelyzetek

Már a zsinat laikus dekrétuma is megemlíti két körülményt, amelyben a laikusok (átmenetileg) pótolhatják a hiányzó papot (AA 17). Az egyik a régióink korábbi történetéből is jól ismert üldöztetés, a másik az elszórtan és kisebbségben élő katolikusok helyzete. Ezeket lelkipásztori vészhelyzetnek is nevezhetjük, amelyet már a korábbi jog is ismert (például halálos beteg kisgyermeket még a nem hívó ápolónő is megkeresztelhetett).

Robbanásszerűen szaporodnak azok az egyházközségek, melyek hosszú időre elvesztik papjukat, s jogi kifejezés-

sel élve "oldallagos" ellátásba kerülnek. Egy-egy plébánosra néhol több egyházközség jut, mint ahány napja van a hétnek. Az elmúlt húsz év alatt Magyarországon megnégyszereződött a plébános nélküli egyházközségek száma. [5] Ez a plébánoshiány a vezetés karizmájának hagyományos gyakorlási keretét érinti. A plébános a túlterheltség, a helyi laikus pedig a hivatal hiányában nem élhet ezzel a karizmával.

A plébánoshiány együttjár az Eucharisztia-hiánnyal. Ha komolyan vesszük azt az egyházi szabályt, hogy egy pap egyazon napon háromnál több szentmisét nem mutathat be, akkor egyre több egyházközség marad heti szentmise nélkül. A szentmisék ritkításának gyakorlata az Eucharisztia szentségének degradálásával jár együtt, mert a szentségi problémát szervezési problémává alacsonyítja. Az Eucharisztia az egyház életének csúcsa és forrása. Az egyháznak mindenképpen biztosítania kell az Eucharisztia ünneplésének lehetőségét - hangsúlyozza számos püspök és teológus. Ez annak a kérdésnek teológiai vizsgálatával is együtt jár, hogy milyen feltételek mellett engedi meg az egyház rendes és rendkívüli esetekben az eucharisztikus lakomán való elnökséget.

A fenti és az itt nem említett vészhelyzetek általánosodnak és az egyház alapvető dogmatikai tanításait is érintő kérdéseket vetnek fel. Azok a teológiai válaszok, amelyeket erre a kérdésre az egyház adni tud, egyelőre nem képesek kielégítően megválaszolni az élet felvetette kérdéseket. A laikusokról való teológiai gondolkodás valódi dimenziói ebbe a szentségtani és egyháztani keretbe tartoznak, és a papság teológiájától el nem választhatóak.

Pasztorális vákuum

A hagyományos pasztoráció krízisét, amelyet a paphiány jelenít meg, de nem ez a lényege és legfőbb eleme, bizonyos reformpótlékokkal igyekeznek enyhíteni. Ezek struktúrájukat tekintve nem felelnek meg a zsinat egyháztanának, és nem is eléggé átfogóak ahhoz, hogy a mélyülő válságot kezelni tudnák.

Csodavárás

Imádkozunk "papi hivatásokért" - hangzik a felszólítás a legkülönbözőbb liturgikus alkalmakkor. Anélkül, hogy az imádság és a közbenjárás erejét és fontosságát meg akarnánk kérdőjelezni, bizonyos kritikával kell illetni a felszólítások és remények mögött meghúzódó teológiát. A könyörgés kizárólagossága azt sugallhatja, hogy a paphiány elsődleges oka az, hogy az "Örök Főpap" nem támaszt elég hivatást. Arra áhítozik az imádkozó, hogy Isten szaporítsa meg a papi hivatásokat, ő legyen a cselekvő fél. Minthogy évtizedek óta folyamatosan csökkennek a hivatások, ez a könyörgés lényegében a "csodavárással" tekinthető egyenértékűnek. Az Istenbe elmélyült imádság nélkül nincsen egyház, de az imádság nem pótolhatja sem a teológiát, sem az egyházi élet megújításának gyakorlati igyekezetét.

Redisztribúció

A meglévő papi hivatások központi újraelosztását javasolja és gyakorolja számos részegyház. Ausztriában például van olyan esperesi kerület, ahol több a lengyel pap, mint az osztrák. A Szeged-Csanádi egyházmegye néhány éve megpróbálkozott két indiai pap meghívásával. A Nevelési Kongregáció egy 1991-ben kiadott dokumentumában azt ajánlja, hogy az ún. "fidei donum" papoknak - akik mintegy egyházmegyei missziós kiképzést kapnak és a paphiányos területekre küldik őket - nagyobb szerepet kell kapniuk. Erőteljesen vitatható azonban, hogy bár az "ordo" a felszentelt személyhez kapcsolódik, és benne alakít ki "eltörölhetetlen jegyet", ugyanakkor függetleníthető lenne attól a helyi közösségtől, ahol a papot felszentelték. Ez a "függetlenség" ugyanis teológiai-logikai feltétele annak, hogy bármely pap (szükség esetén!) bárhol "bevethető" legyen.

Reklerikalizálás

Sokhelyütt újítkóknak számítanak azok, akik a megüresedett papi helyekre laikusokat szeretnének állítani, beállítani. A jelenlegi laikus-kompetenciákat ki kell egészíteni, közelíteni kell a papi kompetenciákhoz: kivéve az eucharisztikus elnökséget (misézés) és a kiengesztelődés szentségének kiszolgáltatását (gyóntatás). E megoldás a szentségi és jogi illetékességek átszervezésére alapoz, de úgy tűnik, sem a papság, sem a laikusság számára nem nyújt új teológiai identitást. Ha sikerülne is a laikusok ilyen "beállítás", akkor ezzel a kapott feladatokkal egyenes arányban klerikalizálnának, a papközpontú egyházból specialista központú egyház alakulna. Laikusok a lelkipásztori szolgálatban

Teológiai alapok

A II. Vatikáni zsinat nyomán a lelkipásztori szolgálat három rétegű. Elsősorban a felszentelt szolgák, másodsorban a lelkipásztori szolgálatban álló laikusok, harmadsorban az eseti önkéntes segítők alkotják a zsinati egyház lelkipásztori szolgálatának három csoportját. A zsinat utáni teológiai fejlődés és a lelkipásztori gyakorlat megmutatta, hogy a két első csoport közötti teológiai viszony további pontosításokat igényel. A zsinat többek között Szent Cipriánra és az I. Vatikáni zsinatra hivatkozva a papságot a püspöki hivatás alapján definiálta: "a papok a püspök munkatársai. Egyetlen testületet alkotnak püspökükkel, bár más a rájuk bízott feladat" - írja a Lumen gentium 28. pontja. [6] Az elmúlt évtizedek pasztorációs gyakorlatában nőtt a laikusok szerepe. Nem tartott lépést ezzel a folyamattal ennek teológiai és egyházi jogi tisztázása. A püspöktől a papra szálló mandátum logikáját követve az egyik megoldás az, hogy a paptól a lelkipásztorkodás bizonyos területeire mandátumot kapnak a szolgálattelvő laikusok. A másik teológiai megoldást az állandó diakonátusból eredeztetik: a lelkipásztori szolgálatban álló laikus szentségben részesül, de nem a papi ordóban. Az önkéntes segítők pasztorációjának

teológiája az egyház karizmatikus jellegéből fakad. Keresztységük és bérmáltságuk alapján a Szentlélek a közösség javára számos kegyelmi adománnyal ruházta fel őket.

A felszentelt lelkipásztorok és a lelkipásztori szolgálatban résztvevő laikusok közötti teológiai, jogi és gyakorlati viszony tisztázására született a Rendelkezés néhány olyan kérdésben, amely a világi hívőknek a lelkipásztorok szolgálatában való együttműködéséből fakad. [7] A Rendelkezés egyrészt segítségére akar sietni azoknak az egyházi felelősöknek, akik nyomasztó súllyal élik át a lelkipásztori feladatok ellátásának nehézségeit. Másrészt helyre kívánja igazítani azokat a gyakorlatokat - a lelkipásztori szolgálatban részt vevő laikusok jogait illetően - , amelyek túlléptek a megengedett kereteken. Itt nincs hely és mód a Rendelkezés teológiájának és határozatainak beható elemzésére. Annyit mindenképpen megállapíthatunk, hogy hazánk egyházi viszonyait tekintve a Rendelkezés lendületet adhat, hogy a lelkipásztori ellátás nehézségeivel kapcsolatos sokirányú vizsgálódások elinduljanak. Kár lenne azonban, ha a Rendelkezés helyreigazító határozatai az egyébként itthon még gyermekcipőben járó laikus aktivitást lelohasztanák. A Rendelkezés egyik fontos állomása, de semmiképpen sem végállomása a laikusokat érintő mai egyházi gondolkodás és gyakorlat hivatalos rendezésének. Ebben az útkeresésben a magyar egyházi és társadalmi viszonyokat ismerő főpásztorok, papok és teológusok aktívan részt vállalhatnak, amelynek kiváló helyei voltak és lehetnek az egyházmegyei szinódusok, [8] a papi koronák és teológiai továbbképzések.

A papság teológiájának reformja

A II. Vatikáni zsinat laikusokról szóló dokumentumának egy idézete jelzi, hogy a papság szolgálata, küldetése a zsinat óta a laikusok küldetésének hangsúlyozása révén kiegészítésre szorul. A zsinat nem szociológiai vagy gyakorlati értelemben állítja ezt, hanem teológiai értelemben. Az egyház küldetése a világ megszentelése, amit a papság elsősorban a szentségek szolgálata által végez, amit kiegészít a laikusok apostolkodása (AA 6). A "kiegészít" kifejezést érthetjük úgy, hogy a papság önmagában, a szentségek szolgálata révén nem képes a világot megszentelni, ennek a küldetésnek csak egy részét képes elvégezni, a másik részt a világiak adják. Ugyanezt felfoghatjuk úgy is: a teljes papi-szentségi megszentelés mellett a világiak szolgálata kiegészítés, fontos, de nem lényegi többlet. A két szemlélet közötti teológiai vita ma is folyik. Ahol a papok és a világiak képzésük során nem kapták meg a II. Vatikáni zsinat új teológiai és spirituális szemléletét, ott eleve nagy az esélye, hogy a laikusok teológiai súlyának növekedését klerikusi identitásvesztésként élik át.

Következetes communió-egyházban

A laikusok és a papság lényegének és identitásának teológiai reformja szükséges és aktuális. Számos teológus

szerint szakítani kell azzal a teológiai logikával, amely a klerikusok vonatkozásában az ordo, a laikusok vonatkozásában pedig a kereszttség szentsége alapján egymástól és a tágabb összefüggésektől izoláltan taglalja a kérdéseket. A papság és a laikusság teológiai reformja csak egyszerre, az egyháztan teológiai reformjába ágyazottan célravezető. A teológiai szólás szerint az egyház a II. Vatikáni zsinaton nyolcadik szentséggé vált. A zsinati logika inkább azt kínálja: első szentséggé, amelybe ágyazottan a hét szentség dogmatikai lényege újraértelmezhető. Ezek szerint a laikusság és a papság egyaránt részesedik az egyház küldetéséből. A részesedés mértéke nem különböző, hanem gyakorlásának jellegzetességei mások. Az egyház szabadságot élvez a feladatok szétosztásában, amely dogmatikailag nem érinti a laikusok és a papság teológiai lényegét. Ezen az útvonalon az eretnokség gyanúja és vádja nélkül tárgyalhatók volnának a papságba kerülés és a szentelés szociológiai feltételei - a viri probatitól a nők papságáig.

Pasztorális szempontból tekintve a (magyar) katolikus egyházban ez a zsinati szellemű teológia olyan intézkedéseket követel, amely a (plébániai, szerzetes-, bázis-, egyesületi stb.) közösségek karizmagazdagságát és igényeit állítja középpontba, és ehhez teremt jogi kereteket. Ezért szükséges a II. Vatikáni zsinat inspirációinak alapján átgondolni a teológiai oktatás (benne a papképzés) egyháztanát, kegyelemtanát, szentségtanát és pasztorálisát. Ezzel a látásmóddal kell átítatni a papság és a lelkipásztori kisegítő laikusság továbbképzéseinek szemléletét. Revideálni kell és meg kell valósítani az egyházmegyei szinódusok egyházközösségekre, kisközösségekre és laikusokra vonatkozó rendelkezéseit. A koordinálására fel kell állítani és működtetni kell a laikusok országos és egyházmegyei intézményeit. Végül de nem utolsó sorban ennek a szemléletnek elmélyítésére kell összepon-tosítani akkor, amikor klerikusok és laikusok egy lélekkel abba merülnek, és ahhoz fohászkodnak, "aki a növekedést adja" (1Kor 3,6).

Jegyzetek:

- [1] Vö.: Karrer: *NHThG Laie/Klerus Hivatkozás helye*
- [2] LG 10, 11 és 31. Hivatkozás helye
- [3] Schwendenwein, Hugo: *Das neue Kirchenrecht*, Graz, 2 1984, 135-136. Hivatkozás helye
- [4] Kerkhofs, Jan - Zulehner, Paul, M.: *Europa ohne Priester*, Düsseldorf, 1995 *A magyar helyzetre nézve 1980 és 1989-es adatok Tomka Miklós Magyar katolicizmus*, Budapest, 1991. Hivatkozás helye
- [5] Máté-Tóth András: *Plébánoshiány*, *Egyházfórum* 7 (1992), 3, 33-48A Hivatkozás helye
- [6] *Ennek nyomán a Papi szolgálatról és életről szóló határozat teológiai alapvetése PO 2.* Hivatkozás helye
- [7] *Római Dokumentumok VI.* Budapest, 1998. Hivatkozás helye
- [8] Vö.: *Egyházfórum* 1995. 4. és *Vigilia* 1997. 7. szám. Hivatkozás helye